

De Haart in oorlogstijd.

Door Karin Harmsen en Wessel Smees, gemaakt in resp. mei 1980 en 2015.

Karin heeft in die tijd haar vader:

Johannes Hermanus Harmsen geïnterviewd.

Verwerkt in Mei 2020 door L.H. de Vries.

In Aalten is de oorlog begonnen op 10 mei 1940. 's Morgens om half 4 werd heel Aalten gewekt door het zware gebrom van honderden overtrekkende vliegtuigen. (Veel eenmansjagers: een vliegtuig voor één persoon. Zo noemde mijn vader die vliegtuigen)

Heel Aalten was in rep en roer. De mensen riepen tegen elkaar: 'Oorlog!'

De oorlog begon dan wel op 10 mei 1940, maar op woensdag 28 september 1938 werden de eerste mannen al opgeroepen.

Deze mannen, die de Burgerlijke Oproep Uitwendige Veiligheid (B.O.U.V.) ontvingen, vertrokken naar allerlei bestemmingen; ze keerden na enige tijd wel weer terug.

Op 10 april 1939 werden ze weer opgeroepen en de personen van de grensbeveiligingstroepen moesten ook komen.

Twee dagen later werden de eerste wegversperringen al aan gebracht.

Deze wegversperringen werden alleen op de grote toegangswegen geplaatst. Ze bestonden uit grote betonnen duikers, verticaal geplaatst, met zand erin. Ze werden zo geplaatst dat je er niet vlug lang kon rijden.

Er stonden twee soldaten met grote geweren op hun schouders, die persoonsbewijzen controleerden.

Toen de Duitsers eenmaal kwamen, werden die zware duikers met zand erin zo weggeschoven door de tanks; het had geen enkele zin meer.

De regering vond het toch wel nodig om, door de toegenomen spanningen in Duitsland, maatregelen te treffen en alles in gereedheid te brengen om een mogelijke aanval te keren.

Er hingen donkere wolken boven ons land.

Al spoedig werden enige honderden Aaltenaren opgeroepen voor de Mobilisatie. (= De regering riep iedereen op om bij startende dreiging, klaar te staan om de aanvaller aan te pakken.)

Maar al gauw werd het weer rustig.

De prijzen in de winkels liepen op. B.v. spek kostte toen al 48 cent per pond, dat voor die tijd erg veel was.

Op de nacht van 10 en 11 november 1939 was er groot alarm, maar er gebeurde niets. (in Nederland)

Het werd al gauw goed koud. De temperatuur zakte zelfs tot - 24 graden.

Maar met Achterhoekse klompen aan en gebreide mutsen op kon men er goed tegen.

De mensen hadden geen flauw idee, wat 'oorlog' eigenlijk was. Ook niet toen de oorlog begonnen was, want toen op 2 juni 1940 de eerste bommen vielen op de Haart bij de boerderij 't Heyink' (Men vermoedde, dat het bommen van de Engelsen waren; ze hadden Duisland niet meer kunnen bereiken en omdat ze als de bliksem terug moesten, hebben ze de bommen maar zo laten vallen), en een man een scherf vond, zeiden de mensen: 'Is dat nu oorlog...?' Zij hadden het zich helemaal niet zo voorgesteld.

Toen de oorlog echt goed begonnen was, kwamen er elke avond troepen vliegtuigen overvliegen. Het waren Engelse vliegtuigen, Tommy's (Tommies) genaamd. Je kon ze nog horen tot in het Ruhrgebied, waar de bommen werden losgelaten. Je kon honderden bommen horen vallen; een gedonder daar! De ramen hier trilden ervan.

Altijd als er weer wat troepen vliegtuigen overvliegen, werd het erg donker. Je kon geen zon meer zien, zulke wolken waren er dan ontstaan van die vieze uitlaatgassen. 's Avonds altijd op dezelfde tijd, net als mijn vader naar bed wilde gaan, begon het geraas van de vliegtuigen. Er werden vaak lichtkogels uitgegooid, zodat ze konden zien, waar ze de bommen neergooiden.

Het werd dan overal zo licht, dat het leek dat het overdag was. Je kon makkelijk de krant gaan lezen! Dat gebeurde dan ook vaak, omdat je 's avonds geen licht aan mocht hebben. Die lichtkogels werden aan een parachute gemaakt, zodat ze heel lang bleven hangen in de lucht.

Dat leek erg mooi. Het leken wel zonnen! (vuurballen)

Achter ons huis, Haart 57 (Nu: Haartseweg 23, 23a), hadden de Duitsers een groot zoeklicht geplaatst, waar ze vliegtuigen mee opspoorden in de lucht.

Als ze eenmaal een vliegtuig gevonden hadden in de lucht, bleven ze het volgen met dat zoeklicht. Het vliegtuig kon dan niet meer uit die lichtbundel komen. Ze bleven het maar volgen en zo konden ze gemakkelijk het vliegtuig uit de lucht schieten.

Zo is het een keer gebeurd bij ons in de buurt dat er ook een vliegtuig (een éénzitter) neer werd geschoten.

De piloot kon er nog net aan een parachute uitspringen. De Duitsers zagen hem ook aankomen en stonden 'onder' al op hem te wachten. Beneden angekommen, zagen ze dat hij niet alleen was. Hij had namelijk een heel klein hondje onder de arm. De piloot werd naar onze buurman gebracht: 'Dunnewold', op de boerderij 'Borninkhof'.

Later werd hij verder gebracht, maar het hondje heeft hij achter gelaten. Ze hebben hem Tommy genoemd. Het hondje is waarschijnlijk vaker meegevoegen, want als er een auto of een tractor aankwam, dan wilde hij altijd op de motorkap zitten.

De 'Dunnewolds' waren N.S. B.'ers, zoals er wel meer waren in de buurt. In de gemeente Aalten kozen 2% voor de N.S.B. ; in Bredevoort 12 ½ % . (N.S.B. = Nationale Socialistische Beweging).

Erg veel mensen haatten deze mensen, omdat ze samenwerkten met de Duitsers.

In Dale b.v. bij Bulsink brandde een korenmijs af, dat duidelijk aangestoken was, omdat zij N.S.B.'ers waren. 'Dunnewold' voelde zich aan het einde van de oorlog niet meer veilig. Toen de bevrijding nabij was, zijn ze met de Duitsers mee, met paard en wagen, teruggetrokken naar Groningen. Later hebben ze hen weer opgehaald en zijn ze gevangen gezet in gebouw 'Irene' (Tijdens de oorlog heet het 'Tivoli') aan de Hogestraat. Ze zijn later wel weer vrijgelaten.

Bij ons thuis zijn ook N.S.B. 'ers geweest, erg veel. Ze sliepen allemaal op deel. De koeien liepen in de wei, dus zij konden mooi in de schoongemaakte stallen slapen. Buiten stond een lange tafel, waaraan ze moesten eten. Er kwam dan een gaarkeuken langs, die eten bracht.

Op het laatst van de oorlog konden de Duitsers geen benzine meer krijgen voor de auto's, die de keukens moesten trekken en toen namen ze veel paarden mee van boeren, die een paard hadden. Die namen ze gewoon mee. Ze pakte ze af. In Aalten is er heel wat meegenomen: 207 stuks paarden! Meer dan 800 kippen en zelfs honden en katten begonnen ze te eten.

Fietsen zijn er ook veel gestolen 'gevorderd', 355 stuks in de gemeente Aalten. Bij ons is niet veel gestolen: 1 paard en wagen en 1 fiets.

Als er een keer een paar Duitsers aankwamen om wat fietsen mee te nemen, dan werden die altijd vlug achter ons huis in de rogge gestopt.

Daar zochten ze toch niet.

Ook een groot jachtgeweer is mijn vader kwijt geraakt, die moest je namelijk voor de oorlog op het gemeentehuis inleveren. Die hebben de Duitsers dus niet gestolen!

Toen het winter werd en al de N.S.B.'ers niet meer in de stallen konden slapen, omdat de koeien er weer in moesten, werden ze verdeeld over de boeren in de omtrek. Bij ons bleef nog 1 gezin inwonen. Vader, moeder en drie kinderen. De oudste was Mina, een echte N.S.B.'er.

Zij was helemaal voor Hitler. Een keer in de week kwamen alle kinderen van de gezinnen uit de buurt bij haar en dan ging ze zitten vertellen over Hitler en de Duitsers en ze leerde hen om netjes in de houding te gaan lopen, enz.

Mijn opa was al vroeg gestorven en zodoende moest mijn vader, die was namelijk van de jongens de oudste thuis, verder gaan met het bedrijf. Hij kreeg dan ook vrijstelling van dienstplicht, omdat hij kostwinner was. Zijn andere twee broers, Aloys en Jan, waren nog niet zo oud, dat ze in dienst hoefden, maar zij moesten wel in Duitsland werken. Oom Aloys heeft dat gedaan. Hij werkte daar met erg veel Nederlanders, vlak over de grens, zodat hij elke avond thuiskwam. Hij moest daar bomen kappen en loopgraven graven (schansen), waar de Duitse militairen door moesten kruipen, als de vijand kwam!

Mijn andere oom, Jan, is gewoon thuis gebleven. Hij moest eigenlijk wel werken, maar hij heeft het gewoon niet gedaan en ze hebben er niks van gezegd.

Op onze boerderij zijn veel 'onderduikers' geweest. Mannen, die niet wilden werken in Duisland, Ze hielpen doodgewoon op de boerderij mee. Maar toen de N.S. B.'ers kwamen, waren ze altijd in een geheime kamer. Mijn vader heeft gewoon een kamertje afgetimmerd. Een grote kast ervoor en je zag er niks van. In die kast hingen ze wat kleren, zodat, als je in de kast keek, geen deurtje zag, die toegang gaf naar dat kamertje. De radio en wat spullen en rogge, enz. en spullen, die ze niet wilden afgeven, stopten ze er ook in. Er is nooit een onderduiker gesnapt.

Ook bij de familie Smees, Bosweg, heeft onderduikers in huis gehad.

Elk jaar kwam er nog een onderduiker op visite en bleef hij z'n camper op de boerderij slapen, later met zijn vrouw. Helaas is hij nu overleden (2014), maar zijn vrouw van 95 jaar (2015) leeft nog en belt nog wel eens of stuurt een kaartje. Toen haar man is overleden kreeg mijn man en vader van Wessel, Geert Smees, 1000 euro, als dank voor de mooie tijd op de Haart, op onze boerderij.

Naast dit huis aan de Bosweg is op 4 februari 1945 een vliegtuig neergestort. Een tweemotorige Mosquito.

De Mosquito stond bekend als een van de beste vliegtuigen, die in de Tweede Wereldoorlog werden gebouwd. Men sprak wel van 'Het houten Wonder', omdat grote delen van het toestel van hout waren gemaakt. Dit vliegtuig was in staat om op grote hoogte te vliegen, was zeer snel en had grote vuurkracht. Dit vliegtuig voerde aanvallen uit op allerlei doelen in Duitsland.

Het vliegtuig kwam van het vliegveld Hartford bridge in Engeland.

De beide bemanningsleden kwamen bij de crash om het leven. Het was de piloot: M. Ewaschuk (24 jaar) uit Canada en zijn navigator: R.M.M. Stratton (23 jaar) uit Schotland. Zij zijn in Winterswijk begraven. Ook hebben De burens hebben van dit vliegtuig nog een wiel gebruikt als wiel voor de kruiwagens.

Wij hebben nog steeds een ijzeren helm,
die mijn opa (Herman Smees) na de oorlog
gebruikte als 'mand' om eieren uit het
kippenhok in te doen.

Allerlei spullen uit de oorlog werden na de
oorlog hergebruikt. In Aalten in het museum
hangt b.v. nog een trouwjurk, gemaakt van
parachutestof.

Er werden in de oorlog ook pamfletten
uitgestrooid, die mijn vader heeft verzameld.
Soms pakken tegelijk, die aan elkaar bleven
zitten.

Die pamfletten werden door de Engelsen
uitgestrooid. Op de pamfletten stond nieuws
over de strijd in de het Duits, zodat de Duitse
militairen van de andere kant hoorden, hoe Hitler
ervoor stond. De moed zonk hen dan wel in de
schoenen!

Voor de Nederlanders waren dat goede berichten!
Want het ging met de opmars van de Duitsers
niet goed.

Ook werden illegale blaadjes rondgebracht of
verstuurd. In elke krant stond wel iets over de
oorlog. Wat was dé waarheid???

Er waren vaak grote spanningen en als het te gevaarlijk werd, rende de hele familie de aardappelkelder in. Als het gevaar voorbij was, kwamen ze er voorzichtig uit. (De aardappelkelder is een hol dat een stukje onder de grond ligt en waar een ronde boog over was gebouwd van steen; daar over is weer grond gegooid en er groeide gras op, dus lijkt het net een heuveltje.

Truppen allein nicht nur den ganzen Balkan, sondern auch den Zugang nach Südfrankreich und Oesterreich verteidigen.

Ausserdem kommen die rumänischen Ölfelder und die Industrien Mittel- und Ostdeutschlands in Griffweite der britischen und amerikanischen Bomberflotten. (Und zugleich wächst die Offensive gegen die deutschen Industriegebiete von Tag zu Tag.)

Wie soll Hitler die 60 italienischen Divisionen, die bisher die deutsche Südflanke hielten, ersetzen? Mehr als 90% der deutschen Felddivisionen sind bereits an den bestehenden Fronten gebunden.

An der Ostfront stehen 190 Divisionen im schwersten Kampf. In Norwegen stehen 10 Divisionen. In Frankreich, Belgien und Holland stehen ungefähr 40 Divisionen. Wenn Hitler in grossem Stil Divisionen aus diesen Ländern abzieht, so kann sich jeder an seinen fünf Fingern ausrechnen, was die Folge sein wird.

In Deutschland selbst sind nur noch eine Handvoll Felddivisionen übrig. Ohne Italien wird diese Handvoll Divisionen versuchen müssen, die neue Südfront zu halten. Die Ungarn, Rumänen und Bulgaren werden ihnen die Kastanien ebensowenig wie die Italiener aus dem Feuer holen.

Und wenn er den Süden abschreibt?

Dann ist es aus. Preisgabe der Südfront bedeutet über kurz oder lang den Verlust der einzigen nennenswerten Ölquellen und der letzten intakten Schwerindustrien Hitler-Europas, von denen die Versorgung der gesamten deutschen Kriegsmaschine abhängt. Ohne das rumänische Öl und die Industrien Oesterreichs, der Tschechoslowakei und Oberschlesiens steht die Maschine still.

Und der Ausweg?

Es gibt keinen. Der Krieg ist für Deutschland verloren. Jedes Opfer, das jetzt noch gebracht wird, um ihn zu verlängern, ist sinnlos.

Jetzt wird's ernst

MUSSOLINI GESTÜRZT ITALIEN BRICHT ZUSAMMEN

Was bedeutet das?

Blickt auf die Karte der Südfront. Alle grau markierten Gebiete waren bisher zum grössten Teil von 60 italienischen Divisionen gehalten.

Jetzt sind alle deutschen Pläne für die Verteidigung der „Festung Europa“ und die Fortführung des Krieges mit einem Schlage über den Haufen geworfen. Es ist, als ob man aus einer komplizierten Maschine den Achsennagel herauszieht — und das ganze Gefüge von Schrauben und Hebeln, das eben noch sinnreich in einandergriff — stürzt in sich zusammen.

Mit dem Ausscheiden Italiens müssen die deutschen

G. 54

In die aardappelkelder hebben ze een gat uitgehouwen, zodat ze een nooduitgang hadden. Ook als er brandbommen vielen, renden ze de aardappelkelder in. Op het laatst van de oorlog werden veel brandbommen gegooit. Gelukkig vielen ze bij ons alleen in de wei.

In die tijd waren de kerken ook niet vol meer, want veel mannen en jongens kwamen niet meer, omdat er soms in de kerk razzia's werden gehouden. Alle mannen, die geschikt waren om te werken moesten meewerken.

En als de Duitsers niet genoeg mannen konden krijgen, dan hingen ze een 'Proclamatie' op, waar op stond dat de mannen van 16 jaar tot 60 jaar zich moesten melden, anders werden andere belangrijke personen uit de gemeente gefusilleerd. b.v. de Proclamatie van 18 oktober 1944, waar naast 10 anderen: G.H. Heersink, Haart 102 en H. Heersink op stonden. Dit was dan een dringend beroep van de burgemeester van Aalten I.A. de Moor, die samenwerkte met de Duitsers.

Aan alle mannelijke inwoners der gemeente Aalten van 16 tot 60 jaar.

De aanmelding voor arbeidsinzet gedurende de laatste drie dagen is zoodanig geweest, dat zich thans ongeveer de helft van de tot aanmelding verplichte personen heeft gemeld.

Bij deze melding is het volgende standpunt ingenomen:

Ongehuwden krijgen het nummer B 1 en worden tewerkgesteld in Zevenaar.

Het behoeft geen nader betoog, dat dit billijk is. Juist in dezen tijd is het voor huisvaders zeer gewenscht en noodzakelijk, dat ze des avonds bij hun gezinnen kunnen zijn. Velen van hen zijn nu ruim drie maanden van huis geweest en verdienen zoo spoedig mogelijk weer in hun familiekring terug te keeren. Waar het getal voor Zevenaar ongeveer is bereikt, zullen gehuwden dus spoedig terugkeeren.

Het nummer B 2 wordt gegeven aan hen, die voor tewerkstelling in Bocholt worden aangewezen.

Het nummer B 2b is bestemd voor nieuwe werkzaamheden in de buurt van Varsseveld.

Voorloopig vrijgesteld zijn zij, die het nummer B 3 hebben gekregen, terwijl het nummer B 4 is gegeven aan hen, die voor goed zijn vrijgesteld.

Het behoeft geen betoog, dat de regeling van de arbeidsinzet in den laatsten tijd niet te overzien was, door de vele wisselingen en aflossingen.

Het staat voor mij ook vast, dat, wanneer alle personen zich melden, een zeer behoorlijke regeling tot stand kan komen, waardoor ieder, die beslist niet kan worden gemist, of vrijstelling of aflossing kan krijgen.

Het ontbreekt echter aan de medewerking van een groot deel der bevolking, wat ook thans weer tot uitdrukking is gekomen, doordat nog de helft is achtergebleven. Ik hoor telkens de gegronde klacht: „Wie zich meldt en hierdoor aan zijn plicht voldoet, is steeds weer de dupe, terwijl nog vele anderen zich niet melden, vrij uit gaan en tenslotte een ander nog uitlachen, die wel gaat werken!” Hierin ligt een bron van waarheid. Juist in deze dagen, waar vele lasten ons geheele volk en ook de gemeentenaren van Aalten drukken, is het dragen van elkanders lasten een eerste plicht. **Laat men het als een eer beschouwen, elkaar te helpen, ook bij de arbeidsinzet.**

Niets is mij liever, dan de geheele arbeidsinzet-regeling in eigen hand te houden, **zonder inmenging van SS of welke instantie ook.** Ik weet, dat de geheele bevolking van Aalten dit wil. Ik beschik over een aantal toegewijde personen,

die zich ten volle voor dit werk willen inzetten.

Wij kunnen het in eigen hand houden, doch dan moeten we de medewerking hebben van iedereen, zonder onderscheid.

De mij verstrekte opdrachten zijn uitvoerbaar, doch alleen met ieders hulp!

Wat in andere gemeenten kan, moet ook in Aalten kunnen!

Waar het getal in te zetten personen nog niet voldoende is, wordt hierbij het volgende bepaald:

Op Vrijdag 9 en Zaterdag 10 Februari a.s. van des morgens 9 tot 12 en des namiddags van 14 tot 17 uur bestaat in „Tivoli” nogmaals gelegenheid tot aanmelding van hen, die nog niet voorzien zijn van een nummer op het persoonsbewijs.

Dit is beslist de laatste maal. Ieder, die na dezen dag zonder een nummer op het persoonsbewijs rondloopt, zal de gevolgen moeten dragen.

Aan elk persoon tusschen 16 en 60 jaar zal een kaart ter invulling worden gezonden. **Deze moet binnen twee dagen worden terugbezorgd.**

Ieder, die in Zevenaar of Bocholt nog als arbeidsplichtige staat ingeschreven, moet **onmiddellijk** naar het werk terugkeeren, zoo dit nog niet heeft plaats gevonden.

Ieder, die opnieuw wordt aangewezen moet het werk, dat hem is toegewezen, uitvoeren en mag, zonder redenen en zonder opgaaf van afwezigheid, niet van het werk wegblijven. Aangezien dit helaas den laatsten tijd al te vaak is voorgevallen, met het gevolg, dat telkens moest worden ingegrepen, wijs ik nadrukkelijk er op, dat dit in geen geval meer wordt toegelaten. **Een strenge controle wordt doorgevoerd.**

Tegen hen, die zich **niet melden, niet op het werk verschijnen of van het werk wegblijven**, zullen maatregelen worden genomen, die o.a. hierin bestaan, dat:

- de geheele familie, waartoe betrokkene behoort, uit de gemeente wordt uitgewezen;
- het geheele meubilair, waaronder alle vee, in beslag wordt genomen;
- betrokkene als terrorist wordt beschouwd, met de hieraan verbonden consequenties.

Laat thans deze huis-aan-huis-mededeeling voldoende zijn. Ettelijke malen heb ik de bevolking opgeroepen om mede te werken. **De daad is thans aan de bevolking zelve!**

De Burgemeester van Aalten,
I. A. DE MOOR.

AALTEN, 6 Februari 1945.

Op 6 februari 1945 werd nóg een oproep gedaan om te komen werken.

Velen meldden zich om loopgraven te graven in o.a. Zevenaar, Ulft / Gendringen, Doesburg.

De bevrijding kwam voor Aalten op 'Goede Vrijdag' 30 maart 1945.

Heel Nederland is officieel pas bevrijd op 5 mei 1945.

'De Graafschapper' opende op de voorpagina haar eerste nummer van de 65 ste jaargang op zaterdag 5 mei 1945:

Heden, 5 mei 1945, des morgens 8 uur.

*Het uur van Neêrland's bevrijding heeft
geslagen!*

No. 1 - 65ste Jaargang

EXTRA NUMMER

Zaterdag 5 Mei 1945

GELDERSCH DAGBLAD

GELDERSCH DAGBLAD
DE GRAAFSCHAPPER

Heden, 5 Mei 1945, des morgens 8 uur:

**Het uur van Neêrland's bevrijding
heeft geslagen!**

Op heden, 6 Mei 1945, op vijf da-
gen na vijf jaren na dat de vijfde
met schiedkundig schending van
alle menschelijk gedane geloften, ons
vaderland overviel en na vijf da-
gen strijd geheel bezette, heeft
hij de wapenen gestreken. Hier-
leger, dat zich onoverwinnelijk
waande, dat zijde overroepen te
zijn de wereld te beheerschen,
dat met vertrapping van recht en
wet, in brute machtwaan volk
na volk in slavernij bracht, die
leger is geslagen. Van het volk
eene volk, kon niet worden
van de wereld. Jesaja worden
gejuicht: Wij hebben een verbond
met den dood gemaakt en met de
hij hebben wij een voorzichtig
verdrag gemaakt; wanneer
overvloedige goeder dooftertrek-
zal, sal hij tot ons niet komen
want wij hebben de leugen on-
der een toevlucht gesteld, en on-
der de valscheid hebben wij ons
verborgen". Zoo trekt het volk
in strijd in, zoo verslaat het volk
een afgod, zoo verslaat het volk
een afgod. Over zijn plicht gevege
weer, zoo brachten zijn legers
en zijn luchtmacht, zijn partij
formales en Gestapo de swaarte
schaduw van den dood over de
oode Europa en zoo brachten
het elk menschelijk recht. Maar
dan, dan heeft hij zich had om de
door alle beproevingen heen, als
geloof in den Almachtingen Go-
te behouden, te versterken, te
heeft daardoor gewonnen, de
heeft het geloofshoop en he-
neesten, dat als een embaugen
beheerheid, God op Zijn tijd
komt ons brengen.

komt men brengen.
Dat oogenblik is chams schouwen
voor een vaderland, dat voor ons
volk de wrede menschelijke tyran,
die wrede vijand is op de knieën
gedwongen en over zijn rijk der
duisternis heeft zijn veld uit-
nemend gericht te verdrinken. Al we-
den wij aan het woord van Jesaja:
„Die leden, die met u twisten, ge-
zien worden als niets, en de leden,
die met u oorlogen, als een ge-
ding”. Vijf jaren hebben wij ge-
leden in de verdrukking en wij
bebben met den Profet in wan-
hoop uitgeroepen: Hunne oogen-
blik zijn werken der ongerechtig-
heid, en een oogenblik zal de wrevel
in hunne handen. Hunne voeten
loopen tot het kraai, en zij
haasten zich om onschuldig te
te vergelijken; en hunne oogen-
blik geschieden der ongerechtig-
heid, versterking en verbreking
op hunne banen. Den weg den

Gisteravond heeft veldmaarschalk Montgomery, commandant van de 21ste legergroep, aan generaal Eisenhower, den opperbevelhebber der geallieerde strijdkrachten in West-Europa medegedeeld, dat de tegenover zijn legergroep opgestelde Duitsche legers zich onvoorwaardelijk hebben overgegeven. De capitulatie is hedenmorgen te acht uur ingegaan. De overeenkomst voorziet in de overgave van alle Duitsche strijdkrachten in NEDERLAND, Denemarken, Helgoland, de Friese eilanden en de nog in Noord-Duitschland in Duitsche handen zijnde gebieden.

boden aan de verlokkingen en
den satanischen en overdruk-
ker, ook al moesten zij hun trouw met
hun leven betalen. En wij den-
ken, onze strijders 'te land'
en zee en in de lucht, aan de
talloze jonge mannen, behorende
tot de met ons verbonden vol-
ken, die — gekomen van ver over
zee — hier onbevreesd den strijd
opnamen, om het licht van de
held en gerechtigheid opnieuw te
doen opgaan over de wereld.
Velen, velen, hebben daarvoor
het hoogste offer gebracht en hun
lichamen rusten in de aarde, in
haastig gedoolven graven, waar dat
mogelijk was gekenmerkt door
een eenvoudige houten kruis in
mischien hier en daar een enkele
bloem, door een enkele
neergelengd op de laatste rust-
plaats van een onbekenden sol-
aat.

Wij denken aan onze landgenooten in de Wereltlike provincies, die door wie, na onmenselijke zware beproevingen en onbegrijpelijk wrede lijdën, het uop van de verlosting een zoo onmeid grooter beteekenis heeft, en die door den wonderlijke speling der loten voor zoo heel veel gespaard gebleven zijn. Wij denken aan onze Koningin en aan Haar gansche Huis, aan onze Landvrouwen in het belang van ons een zielewrigend voorbeeld van standvastigheid en geloofvertrouwen geschenken heeft. God heeft Haar en Haar Huis gespaard voor ons volk en ons daardoor rijk gezegend. Wij denken ook aan den dierbaren wijlen hertog, die wij ons realiseeren dat en hoe zijn ondergang zich voltrekt. Moge het zijn lot

beer bewerkstelligt, opdat wij hem ook eenmaal weer het licht zien opgaan. Het licht van een nieuw bestaan. En wij denken aan Nederland. En weder komt de vraag tot ons: hoe zullen wij deze groote genade ontvangen? Ja, wij zullen, nogmaals naar het woord van Jesaja: „de verwoeste plaatsen zullen vernieuwen, de verwoeste steden vernieuwen, de verwoeste landen vernieuwen, maar daarom zal wij er niet. Wij zullen ons zelf en daardoor ons volk moeten vernieuwen, wij zullen een nieuwe gemeenschap bouwen, een gemeenschap van gerechten, een gemeenschap van gerechtigheid, waarin verantwoordelijkheid voor elkander en van waarlijk Christelijke naastenliefde. Wij zullen ook een nieuwe gemeenschap der volken moeten bouwen, waarin verdraagzaamheid en respectievelijk elkaanders rechten den bovinstoel zullen innemen.

Ja, den oorlog hebben wij gewonnen, onze vrijheid herkrongen, maar laat ons nu opgaan om den vrede te winnen, den vrede der volkeren, maar ook en vooral dien vrede des harten, die alle verstaat te boven gaat. Dan eerst recht zullen wij de regelen van Valerius' Gedenkklank verstaan.

Gedankt moet zijn de Heer,
de God, die eeuwig leeft,
dat Hij ons 't zijner eer
deez' overwinning geeft.
Wat wonder heeft de kracht
des Heeren al gewrocht!
O Heer, o Heer, o Heer,
hoe groot is Uwe macht!

Berchtesgaden veroverd

De geaillieerde opperbevelhebber, generaal Eisenhower, heeft gisterenavond een proclamaatie uitgevaardigd, waarin hij zegt, dat Duitsland te land, ter zee en in de lucht volledig verslagen is. Inderdaad er is niet de minste twijfel meer mogelijk. Het eigenlijke Duitse gebied is nagenoeg geheel door de geaillieerden bezet. Slechts ten Z.O. van München en in Saksen en Silezië strekken de Nazi's nog een aantal strooken grond bezet. De Duitse Burchen-Burchen, waarover zoovele verhalen gedurende de laatste jaren de ronde deden, is gisteren door troepen van het Amerikaanse leger bezet. Het was reeds bekend, dat in dit gebied door de Nazi's niet de laatste weerstand geboden zou worden. Immers Hitler en Gobbels hebben hun hup misdadig leven

de puinhoopen van Berlijn te be-
eindigen. Ook in het aan Beieren
grenzende Oostenrijksche gebied
maakten de Amerikanen eveneens
zeer snelle vorderingen. De be-
roemde steden Innsbruck en Sala-
zburg vielen onbeschadigd in ge-
allieerde handen.

Meer Noordelijk werden door
Patton's troepen de buitengewoon
van Lintz bereikt. Hier konmen
wer ieder oogenblik een ontmoet-
ting tusschen de Amerikanen en
de vanuit Sankt Pölten oprukkende
de Russen verwachten.

Ook de strijd ten Westen van Berlijn is nu geëindigd. De overblijfselen van het 9de en 13de Duitse leger gaven zich aan de Amerikanen, in de omgeving van Meesdendorf, over.

Zoo zien we, dat de strijd tegen het Nazidom nog slechts bestaat uit eenige zuiverings-operaties. Behalve in de hierboven genoemde gedeelten van Duitse land zelf bieden de Duitschers alleen nog maar verzet in Noorwegen en in het gebied rond Praag. Der stad is echter door Denitz tot hospital-stad verklaard, wat betekent, dat ze niet verdedigd zal worden.

De laatste fase van den strijd in Noord-Duitschland is op uiterst dramatische wijze verloopden. De Duitschers poogden in groote getale vanuit de havens Kiel, Wilhelmshafen, Bremerhaven en Emden naar Noorwegen te ontsnappen. Deze poging liep echter op een volkomen mislukking uit door het optreden van de Engelsche Tactische Luchtmacht. De schepen, die zonder beschermende luchtmacht hun riskante reis waagden, werden een gemakkelijke prooi. Zoo werden ongeveer 40 transportschepen en 100000 Duitsers in gevangenschap genomen.

Het Licht der Veijheid

We sullen hem nooit vergeten
desen avond van den 4den Mei.
Eerst werkten eenige kof-
schepen schoten, dan nog een
paar, en steeds met een roode
en groene lichtkogel. Het gelek
het niet dadelijk. Het gelek
oefening: doch immer luid werd
het geschreeuw. Er moest iets bij
worden gevoerd. En dan komt het
bericht door de radio.
Ze klinken nu zoo eenvoudig en
simpel, dese woorden, waarna
we vijf lange, donkere jaren ge-
snakt hebben. Capitalisten de
Duitschers in Holland.
derland van de Vrijheid voor een
grauze rok. Ze wereld van
zijn vader, maar om. Ma

Op 30 maart kwamen de Engelsen Aalten binnen met voertuigen en tanks, later gevolgd door Canadezen.

Een aantal Duitsers sloften erachter aan. Zij waren gevangen genomen. Veel Duitsers gaven zich over, maar er waren er ook die begonnen te schieten. Er zijn toen nog grote, erge ongelukken gebeurd, b.v. op Plein Zuid in Aalten.

Op de dag van de bevrijding zaten er nog wat Duitsers in ons huis.

Ze zijn toch nog gevlucht toen de Tommies eraan kwamen. Gelukkig maar, want als ze waren begonnen met schieten, kon ons huis nog wel eens in brand geologen zijn.

Toen de Tommies er aan kwamen, is mijn vader naar de weg gegaan, waar hij sigaretten, die nergens meer te krijgen en te koop waren, kreeg. Ook dozen harde biscuits kon je krijgen.

De Tommies reden aan het eind van de middag (16.30 uur) door bevrijd Aalten.

Aloys Harmsen woonde destijds aan de Haartseweg 23. Hij beschreef de gebeurtenissen zoals hij die beleefde, tussen 23 februari 1942 en 21 november 1948, in 6 boekjes.

Hieronder een paar pagina's waarin hij eind maart 1945 beschrijft

25-26 Tommies. kanon gebulder. 26 Mst. mooi weer. hele dag vliegka-
gen 5500 kanon gebulder.

26-27 Tommies
27 Mst. Mst. hele dag rustig
niet te doen. O K M zijn ze
van Bochtols. gaat heel goed.
zijn ook in Wierstburg.
Lijpsteren zessen bomen moeten
Evacue's op 't molenveld in
de loods.

27-28 Tommies 16 Biggen geboren.
28 Mst. mooi weer. Tommies
en Amerikanen. bomen moeten
hout binden. draad maken.
gaat goed.

28-29 Tommies. nou 36 nachten
achter elkaar naar Berlijn
geweest.

29 Mst. regen buisjes 4 soldaten
gehegen. gaat goed. mols lopen
slaan. Tommies aan de re kant
Bochtols. Borninkhof met een
huizerin van schrik gaan lopen
al en hele buiggen laten springen
29-30. regen buisjes. hele nachts.
kanon vuur. ik rammelde hier hard.
30 Mst. stille vrijdag. storm
regen buisjes. de moffen zijn op
de loep. gaat goed. 't is vandaag goede
vrijdag en goed was 't vandaag.
vandaag stille vrijdag. maar Mst.
was 't helemaal pils. in larwai
van nog 20. om half 12 't eerste
bericht. de Tommies in Soldaten
en daar ging 't schreeuwen. larwai
hoera van nog 20. om twaalf
uur hebben we 't de leumt

gezongen. De radio werd mist
toch gehaald. aan 't praten
kwam geen end. vanmorgen nog
moffen hier en nou al sommige
met 1 uur kwamen de eerste
panks en pantserwagens. van de
kapel binnendoor door de Vene
hier naar toe. hier op de weg
hielden ze stil. sigaretten, kwak
en bonbons werden afgedeeld hier
onder de mensen. dan reden ze
verder in de richting Winterswijk
de hele middag verder redend
hier de tanks en pantserwagens
langz heen en terug. iedere
keer saten er moffen als krijgs
gevangen bij op. de moffen ritten
hier en daar nog verschoolen
maar de zullen nog wel opgeruimd

worden. Het is wel stille vrijdag
maar 't lijft er niks op. vandaag
gaat alles holderde bolder.
als alles zo gaat als vandaag.
dan komen wij er nog heel goed
af. bij Salten en op Lichten-
woorde aan. wordt nog gevochten
30-31. Sommies geschut in de verte
31. Het mori weer gaat goed sommige
in Lichsemonde. Winterswijk
Groep de Renuit. Verspreid
er kwamen ontzettend veel
tanks en pansers en auto's door
Salten. alle maal verder op
N.S. B. en allemaal opgepakt.
Bij Boornstoft zijn wij nu best
zolang als die hier er nog niet weer
zijn. de N.S. Bers allemaal in
Tivoli gestopt. De Duitsers hebben

gistermorgen alle bruggen nog
laten springen op 1 na.

31-1. Sommies

1 April Paschen. Ho'n Paschen
als nu belevten we nooit weer
Willem. Leo en vrouw en dochter
zijn gistermorgen om 7 uur al
vertrokken richting België.
Regen hien. hele dag vliegtuigen
ze landen ook bij de domme
aanleg. en in de Vene ontzettend.
veel auto's in Salten. van de dom
me aanleg tot in 't hienent stond 't
sank pan sank. De Horrevorts de.
Lieveldse en de Vragender weg.
sponden ook hele maal vol.
De ondergrondse regels vooral 2
weeren. Het is ontzettend veel

1-2 Sommies geschut
se horen.

2 April 2de Paasch.
Horm hele dag door
militair verkeer. de
de Familie Hulsch
naar huis vertrokken
man hier weg ge
4. en dan is 't weer
't stil van hier. 2
Salten geweest hij
de eerste kant me
burgers auto's en m
ook al weer. fissen
overal weer los. o
Joden. van alles zie
2-3. vliegtuigen. so
2 April 2de Paasch

Haart

Viert

Vrijheid

krijgen - hebben - behouden

Als je iets wilde kopen,
dan moest dat met een bon.
Wat er was niet veel voedsel
en dat was dan 'op de bon'.
Je mocht pas wat halen,
als jouw bon in de krant
genoemd werd. Eerder niet!

KOUSEN J 1-2-43		KOUSEN K 1-5-43		KOUSEN L 15-7-43		KOUSEN M 1-10-43		KOUSEN O 1-2-44		KOUSEN P 1-5-44	
TEXTIELKAART VOOR MANNEN EN JONGENS VAN 15 JAAR EN OUDER VII15											
DISTR. STAMKAART NO. 4066* AFGEGEVEN IN GEMEENTE: Aalten											
NAAM: _____ VOORNAMEN: _____											
STRAAT: _____ WOONPLAATS: _____											
Deze gegevens moeten door den houder worden ingevuld											
TEXTIEL 01 TEXTIEL	TEXTIEL 02 TEXTIEL	TEXTIEL 03	TEXTIEL 04	TEXTIEL 05	TEXTIEL 06	TEXTIEL 07	TEXTIEL 08	TEXTIEL 09	TEXTIEL 10	TEXTIEL 11 TEXTIEL	TEXTIEL 12 TEXTIEL
TEXTIEL 13 TEXTIEL	TEXTIEL 14 TEXTIEL	TEXTIEL 15	TEXTIEL 16	TEXTIEL 17	TEXTIEL 18	TEXTIEL 19	TEXTIEL 20	TEXTIEL 21 TEXTIEL	TEXTIEL 22 TEXTIEL	TEXTIEL 23	TEXTIEL 24
TEXTIEL 25 TEXTIEL	TEXTIEL 26 TEXTIEL	TEXTIEL 27	TEXTIEL 28	TEXTIEL 29	TEXTIEL 30	TEXTIEL 31 TEXTIEL	TEXTIEL 32 TEXTIEL	TEXTIEL 33	TEXTIEL 34	TEXTIEL 35	TEXTIEL 36
TEXTIEL 37 TEXTIEL	TEXTIEL 38 TEXTIEL	TEXTIEL 39	TEXTIEL 40	TEXTIEL 41 TEXTIEL	TEXTIEL 42 TEXTIEL	TEXTIEL 43	TEXTIEL 44	TEXTIEL 45	TEXTIEL 46	TEXTIEL 47	TEXTIEL 48

Programma

tevens Tekstboekje voor
de gezongen Liedjes uit

Spel in 3 bedrijven.

Opgevoerd als Openluchtspel
ter gelegenheid van de
Bevrijdingsfeesten
op 30 en 31 Augustus 1945
op het terrein van
Zwembad „t Walfort”
te Aalten

Na de bevrijding begonnen de
bevrijdingsfeesten en ook de
bevrijdings- kerkdiensten om God te
danken, dat ze 'vrij' waren.
Ook grote optochten werden gehouden.
Er werden veel dingen uitgebeeld, die
in de oorlog niet mochten b.v. karnen
of dorsen of spinnen.
Er werden grote feesten gevierd,
maar zachtjes aan ging alles weer z'n
gewone gang.
Veel producten kon je weer gewoon
kopen. Overal zag je mensen bezig
hun huis op te knappen of op te
bouwen om iets dat vernield was
te maken.

Zo langzamerhand ging het leven
weer rustig en gewoon verder.

Maar de herinneringen blijven.....

*'Wij herdenken onze helden,
Hen die streden jarenlang
En vaak offerden hun leven
In de strijd voor ons belang.*

*Nu de vrijheid is gekomen,
Brengen wij ontroerd een groet
Aan de strijders die verbeterd
Vochten voor ons hoogste goed.*

*Een wondere blijheid
Ontspant ons gezicht
Het is door een stralende
Vreugde verlicht.*

*Wij voelen ons dankbaar!
Wij voelen ons blij!
Want eindelijk, eindelijk
Zijn we weer vrij!*

Ida- Marie Kriesz.

Op de vraag: Waar is die oorlog eigenlijk goed voor geweest?

De volgende gedachten kwamen naar boven:
Het Duitse rijk is er helemaal aan ten onder
gegaan. Het is aan twee stukken gescheurd en de
toestand na de oorlog was erg slecht.

Ook Nederland is er een stuk slechter van
geworden.

Veel is kapot en vernield; niet alleen huizen,
maar ook veel mensen, die getroffen zijn in hun
gedachten over haat, vrede en vrijheid. Vooral
hen, die afgrijselijke dingen hebben meegemaakt.
Er was nauwelijks 'oog' voor.

De eerste jaren moest men zeer, zeer zuinig leven.
Ja, als je alles van te voren geweten had, was er
geen oorlog gekomen, maar Adolf Hitler was zo'n
opruier; bijna alle mensen luisterden naar hem
en liepen achter hem aan. Hij beloofde een betere
toekomst!

Hitler betekende veel voor mensen in Duitsland.
Zij meenden dat hij aan de macht kwam in heel
Europa: lees 'Het Duitse Rijk'!

Als dát zo was gegaan, had de oorlog voor de
Duitsers zin gehad.

Één ding is wél goed geweest van de oorlog.
Er stond in de krant ('De Graafschapper') van
zaterdag 5 mei 1945:

'Wij hebben geleerd wat samenwerking en
onbaatzuchtige vriendschap betekenen.
Wij hebben gezien, dat Nederland jongens van
stavast bezit.

Met den zelfde zin van offervaardigheid zullen
wij thans in vrijheid werken om ons Vaderland er
weer boven op te krijgen.'

Gedicht: ('De Graafschapper' 31 maart 1945

De toekomst.

*Ontworsteld aan het slavenjuk
van duistere nacht en dwingelandij,
keert zich ten goede weer het tij
en brengt ons stralend, nieuw geluk.*

*Bevrijd van 's vijands zware druk
ontbloeit, als in een schone mei
de bloesem en de bloem der wei
in ons een innig, klaar geluk.*

*Niet langer slaat het bange hart
zijn sombere cadans,
vergeten is weer droeve smart.*

*De toekomst lacht ons vrolijk tegen
met schitterende glans.
De vrijheid roept met nieuwe wegen!*